

Sartory József geometra, az aggteleki Baradla-barlang legelső térképezője

DR. BENDEFY LÁSZLÓ
a műszaki tudományok kandidátusa

Eddigi ismereteink szerint az aggteleki Baradla-barlang felfedezését és első térképezését RAISZ KERESZTÉLY, Gömör vármegye hites geometrája érdemének tudtuk. A barlangban tett — bizonyára nem egy — általános és tájékozódó bejárás után, 1801-ben térképet készített annak az általa ismeretes, a „Vaskapu”-ig terjedő szakaszáról. Ez a barlangrészlet mintegy 1800 m-nyire van a ma is használatos aggteleki bejárattól. RAISZ is ezen keresztül jutott a barlangba.

RAISZ felvételét két térképlapon ábrázolta. 1802-ben készült rézmet-szetek. 1807-ben jelentek meg BREDECZKY SÁMUELnek „Beschreibung der merkwürdigen Höhle Baradla” c. leírása mellékleteként, ugyanezen szerzőnek „Neue Beyträge zur Topographie und Statistik des Königreichs Ungarn. Wien u Triest, 1807.” c. munkájában.

Az 1. sz. RAISZ-féle térkép (a könyv 32a melléklete) 28×22 cm; felirata: „Gömör Vármegyében fekvő Baradla Barlangjának Környéke 's kiterjedése mint azt belül láthatni. — Topographie Antri Baradla — Situationsplan der Höhle Baradla. — Studio et opera *Christ. Ráisz* Comitatus Gömör Jur. Geometrae. 1802.”

A 2. sz. metszet a barlang tágabb környékének topográfiai térképe (32b melléklet). Nagysága 21×28 cm, felirata pedig: „Baradla Barlangjának mind Fekvése, mind Belső Formája. — Ichonographia et Facies interna Antri Baradla. — Grundriss und Durchschnitt der Höhle Baradla per *Chr. Ráisz* Comitatus Gömör jur. Geometram.”

RAISZ KERESZTÉLY a barlangot a földalatti tűz hatására keletkezettnek képzelte. Az üregeket és repedéseket „megannyi égő kráternek” hitte. Feltételezésének az adott alapot, hogy a barlangba a felszíni vizek által lesodort kavicsok többnyire fekete színűek, de ha kettétörjük őket, látható, hogy belülről eredeti fehér színüket megőrizték. Ez a vékony, fekete kéreg, amely a kavicsok fehér vagy rózsaszínű kőzetanyagát finoman bevonja, a barlangban tanyázó bizonyos baktériumoktól származik, amelyek ezerszámra élnek minden kis kavics- és kőzetdarabon.

RAISZ a felmérést 1801. július 6-án hajtotta végre. Előző napon végigvezette a már ismert barlangrészen a vele barátságot tartó CSOKONAI VITÉZ MIHÁLYT, aki anyjához írt levelében [1] nem győz lelkesedni a látottakon.

Egyetlen hasonló jó leírást sem ismerünk a barlang 1800 körüli állapotáról, járhatósági viszonyairól, ezért mindenekelőtt ezzel ismerkedjünk meg.

... Ragályi Gedeon úr, írja CSOKONAI, Gömör vármegye v[ice] nótánusa ... maga kocsiján és költségén elvitt Agtelekre, a híres Baradla nevű barlangnak megvizsgálására. Ez a barlang ... egy csupa kőből álló hegynek öblében [fekszik]. A barlang szája esik egy $27\frac{1}{2}$ ölnyi meredek kősziklának az alján, mely kőszikla ... úgy áll, mint az egyenes kőfal. ... Az alján levő lyukba gugyorodva kell bemenni, és ez az alacsony, de széles torlat mintegy fél fertályóraig tart, a mikor az ember a valóságos barlangba bejut, melynek boltozatjához képest a nagy templom magassága és tágassága nem is hasonlítható. A kővek úgy csüggenek alá az ember feje felett, mintha mindjárt nyakába szakadnának; a hang rémítő módon zeng e tágas öbölben, löttünk egynéhányat és a legszörnyűbb mennydörgés kicsiny volt a puska ropogásához. Fáklyákkal vezettek két vezetőnk, kik egyedül az utazók behordozásából élnek; fáklyát négy öllel vittünk be, mert ha ebből a vándorló kifogyna, soha a barlangból, melynek még végét senki össze nem járta, ki nem jöhetne. Ága a lyuknak sok van; mi délig egyet, délután másikat jártunk be; a többire nem értünk. Voltunk mindössze kilencen. Elindultunk tehát az első ágán, és találtunk csepegő kövekre, s az azokból épült különbözőbféle oszlopokra, kősziklákra, omladékokra. ... Láttunk egy cifra zsidó oltárt, azután pápista chorust, melyre fel is mentünk, orgonát, barátot, királyi széket, oszlopos palotákat stb., melyek szépsége és figurája a mesterség remekjeivel truccol. Találtunk a barlang fenekén sok ezer ember és barom csontokat, melyek a háborús időkbe oda futott és rejtezett szerencsétleneknek csontjaik.

A barlangba hol tekergősen, hol egyenes hosszú folyással foly el egy három öles tiszta folyó víz, mely olykor igen megárad és a bennlevőket oda szorítja, míg ismét el nem apad. Vannak benne a legegészségesebb és legtisztább forrásocskák, melyekből magam is kedvemre ittam. Négy vagy öt helyen négy-kézláb másztunk, néhol mint a rák hátrafelé, néhol pedig éppen hason, úgy hogy a hátunkat korholta a felettünk függő kőszikla. Másutt, egy köről más kőre vad kecske módjára ugráltunk; néhol egy hegyes kővön állván vagy fogódzván, úgy tetszett, mintha a fáklya világánál két felől a pokol mélységébe néztünk volna alá; egy csuszamodás — és ezer darabokra szakadva omoltunk volna le; másutt egymásután mászkáltunk a csepegő kődarabokba vagy társaink kezébe fogódzkodván, s az alól maradottak a felmásztokra s azoknak fáklyáira nézván, irtózással bámultak a toronynyi kőszikla tetején világoskodó bajtársaikra. Egy embernek vagy csak kettőnek nem javasolnám a benne való járást, kivált a kiben érzékeny a szív, és bokroskodó a képzelődés; de mi többet nevettünk mint borzadtunk; ... A barlangnak legteresebb és félelmesebb részeiben dámák neveit találtunk felvésva a köveken, a mint az itt megfordultaknak szokása. Puky úr az én nevem is feljegyzette a magáéval együtt, a többek között arra a pompás kősziklára, a mely mintha sok ezer briliánsokkal volna kirakva, a leggyönyörűbb ragyogvánnyal játszik. ...

Visszatértünk után a patakhoz bújdosztunk, a hol elmaradott fáklyáinkat, ruháinkat s eseségünket hagytuk; megmostuk a szép vízben elsározott s öszvemetszett kezünket; s ki egy kődarabra, ki másikra ülven, lehegve, beszélgetve. ... Egy pipa dohányt kiszíván, útnak készültünk ismét és a barlang másik ágába indultunk, a hol három órányi földön, többnyire mindég a patak partján mentünk egyenes és tér úton a legpompásabb, magasabb és szélesebb boltozat alatt, melyben a legderebb falu is megtért volna mindenestől; néhol félre csaptunk valami szép kőszikla oldalára vagy valamely jeles dolognak megnézésére. Ilyen volt a többek között egy jókora kősziklán egy oszlop, melyet, ha egy darab kővel ütöttünk, harang módjára kongott. Találtunk ugyan ilyen zengő követ sokat, de az nagy és hangos voltára nézve a többeket sokkal felül haladta. Végre sok mászkálásunk után egy szoros lyukhoz értünk, a melyen, mint valami kéményen, grádics és fogódzó nélkül majd hat ölnyre kellett lefelé bocsátkoznunk; ennél foglyosabb helyünk nem volt. De meg is érdemlette azt a bajlódást; mert midőn alá ereszkedtünk, a legszebb apró szobákat találtuk, mintha kővé vált káka kunyhók, oszlopokra rakott halász kalibák lettek volna, egyik sárga, másik fehér, egyik veres, másik kék kövekből alkotva. Délután négy óra volt, hogy kifelé való indulásunkat meghatároztuk, jöllehet ennek az egy ágának végét se érhattük.

Ezt a barlangot bejárta TOWNSON anglus (is). ... Az a híre, hogy ... a földes uraság, vagy ha az nem, tehát annak megegyezéséből a vármegye, a terhes bukáló lyukait, a hazai és külföldi utazók kedvéért kivágatja, bővíti és járhatóbbá teszi, mellé korcsmát és vendégfogadót építtet. Elég az, hogy a vármegye ingenieurje minden zegét zugát kiméri, lerajzolja és kinyomtatja; úgy pedig, hogy a kupfersticheken levő számok a barlang részeire is fel legyen majd metszve, a könyv után tévedés nélkül összejárhatni. Ennek a barlangnak kitapasztalása egész életembeli experientiáim között a legszebbik, legkedvesebbik. ... [1]

FÉNYES ELEK [2] és a korabeli földrajzi írók egyöntetűen nagyon látogatott barlangként emlékeznek meg a Baradláról, amit joggal is tehettek, mert a csodálatos szépségű barlang híre nőttön nőtt.

Mivel TOWNSON RÓBERT is megtekintette a barlangot[3], nyilvánvaló, hogy az már 1793-ban, sőt igen régi idők óta ismert volt, legalábbis a falusi nép fiai, a pásztorfélék számára. Bizonyára már a tatárjárás óta menedékhelynek használták a háborús időkben. Felfedezéséről tehát nem beszélhetünk, csupán arról, hogy a XVIII. század végén a szakemberek is érdeklődni kezdtek a barlang iránt.

RAISZ KERESZTÉLY hivatali utódja, VASS IMRE gömöri hites geometra már 1821-ben megkísérelte a barlang további járatainak kikutatását, de ő is csak a Vaskapu vízzel telt szorosáig tudott eljutni. Ekkor a sziklafal oldalára azt a megjegyzést véste: „1821-ben eddig és nem tovább. Vass Imre.” [4]

Sokszor megkísérelt próbálkozásai végre sikerrel jártak. 1825. június elsején, a barlangi pataknak egyik alacsony vízállású időszakában sikerült csónakkal átjutnia a Vaskapu máskor tökéletesen víz alatt álló szorosán és tovább haladva felfedezte a barlang folytatását egészen a „Színpad” teremig. Erről az újonnan megismert barlangszakasztól, valamint a már RAISZ által is bejárt barlangrésztől VASS 1825 és 1829 között új, az előbbinél pontosabb felvételt készített. Ez a térkép 1831-ben jelent meg VASS IMRE magyar, ill. német nyelvű könyvében [5, 6].

A VASS IMRE által készített Baradla-térkép — két táblamellékletként — mind a két könyvben megjelent. Az 1. tábla: Aggtelek környékének helyszínrajza, benne a barlang alaprajzával. Nagysága: $47,5 \times 65,0$ cm; a rézmetszet készült 1829-ben. Méretaránya: 1000 bécsi öl = 128 mm, ami 1 : 1480-nak felel meg.

A 2. táblán csak a barlang térképe és annak hosszmeteszetei láthatók kb. $1'' : 10^\circ$, azaz 1 : 720 méretarányban. Nagysága: $47,5 \times 102,9$ cm. Mindkét térkép a közforgalomban, bár ritkán, utólagos kézi színezéssel is található.

A barlang további szakaszainak feltárását legutóbb JAKUCS LÁSZLÓ foglalta röviden össze [8].

A szakirodalom mindmáig RAISZ KERESZTÉLYT és VASS IMRÉT tartotta az Aggteleki-cseppkőbarlang első felfedezőinek és térképezőinek. Nemrég azonban NEMES KLÁRA, az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárának vezetője, szíves volt felhívni figyelmemet gyűjteményüknek *OSzK Ta 105* jelű térképére,* amelyről azonnal megállapítottam, hogy az aggteleki Baradla-barlangnak egy ez ideig a szakirodalomban ismeretlen, korai térképe.

Maga a térkép $47,5 \times 64,0$ cm, keretezetlen, „Copia” feliratú szúrt másolata a jelenleg még ismeretlen eredetinek. Színezett, tusrajz. „A” jelű része a barlang alaprajza az aggteleki bejáratától a Vaskapuig, ill. még az azon túl levő azt az üreget is feltünteti, amely az egykor vízzel elöntött Vaskapu továbbvezető szorosától jobbra található.

A „B” jelű rész a barlang bejáratának környezetében levő sziklák színezett tusrajza a bejáratú üreg korabeli alakjának pontos feltüntetésével.

A térkép felirata: „*Ideal Plan von dem in GÖMÖRER COMITTAT bey AGTELEK befindlichen HÖHLE als A. welche den 28 april 1794. abgegangen, und aufgetragen durch Josef Sartory Bischöflicher Ingenieur m. p.*”

Nota (in Gegenwarth der Herrn Joan v. Farkas, und Jurassors v. Czékus).”

* NEMES KLÁRÁNAK szíves figyelmét és fáradozását e helyütt is hálásan köszönöm.

A térképlapon a méretarány nincs feltüntetve, azonban a barlang mai, korszerű felmérése alapján rendelkezésünkre álló térkép [9] segítségével könnyű szerrel megállapítható, hogy a térkép 1" = 36° léptékben készült, méretaránya tehát 1 : 2592 [7].

A térkép (1. ábra) kétségtelenül gondos munka eredménye és pontossága megfelel a keletkezési kora e tekintetben elérhető szabatosága követelményeinek. A fehér térképlapon a bejárt és térképezett barlangüregek és járatok enyhén sárga alapszínűek. A főbb cseppkőoszlopokat külön is bemérte és berajzolta SARTORY. Ezeket élénk sárga színnel jelölte. A vizes pocsolyák és földalatti tavak halvány szürke színűek. A kiemelkedő magaslatokat ugyancsak halvány szürke, igen finom rajzú csíkozás jelöli, hosszú, elvékonyodó vonalakkal. A falak mentén itt-ott tompa meggypiros karéjos sávokat látunk: agyaglerakódásokat jelölnek.

SARTORY a térképen minden üreget és minden nevezetesebb cseppkőképződményt számokkal jelölt meg. Ezeket a VASS IMRE-féle térkép számjeleivel egyeztetve, meg tudtuk az értelmüket fejteni. Kétségtelen azonban, hogy a térképhez egy műszaki leírás-féle is tartozik, amelyben minden valószínűség szerint nemcsak a számok jelentését adta meg a térkép szerkesztője, hanem feltehetően bővebben szól a barlang felfedezéséről is. Mivel ezt a leírást egyelőre nélkülözzük, megkíséreljük röviden összefoglalni azt, ami a térkép szűkszavú feliratából kiolvasható.

Nem lehet vitás, hogy SARTORY JÓZSEF térképe nemcsak az ez idő szerint ismeretes legelső Baradla-térkép, hanem egyben a legelső európai barlang-térkép, sőt világviszonylatban is megelőztünk ezen a téren mindenkit. A sorrend ugyanis a következő:

		Főág	Mellékág
SARTORY J.	Baradla-térképe 1794	1740 m	430 m
RAISZ K.	Baradla-térképe 1801	1740 m	430 m
VASS I.	Baradla-térképe 1825 körül ..	5798 m	2130 m
MÜNNICH K.	Baradla-térképe 1886	5798 m	2869 m
KONRÁD Ö.	Baradla-térképe 1934	6358 m	4165 m

Mivel HOCHENWART 1837. évi adelsbergi barlangmérése [9] csak SARTORY, RAISZ és VASS IMRE térképeinek megjelenése után történt, az utóbb említettek elsőbbsége kétségtelen.

SARTORY JÓZSEF az egri püspökség mérnöke volt. A püspökség óriási kiterjedésű birtokainak* bejárása közben — bizonyára már korábban ismerkedett meg a barlanggal, de csak 1794. április 28-án kerülhetett sor annak térképezésére. Ebben a munkában segítségére volt SARTORYnak FARKAS IVÁN és CZÉKUS úr, vármegyei esküdt. Kormozó fáklyákkal és gyertyákkal felszerelve, néhány segédmunkás és vezető kíséretében hárman hatoltak be a barlangba. A síkos lejtőkön óvatosan hatoltak előre. A hosszúságokat minden biztonnal mérőszalaggal, az irányokat pedig busszolóval mérték. Ennek azért nagy a valószínűsége, mivel VASS IMRE jó negyedszázad múlva, miként megírja [5], ugyanígy járt el.

* Az egri püspökség birtokait csak 1804-ben sikerült VII. Pius pápa bullája alapján szétosztani, és a püspökség addigi területéből a kassai és a szatmári püspökség birtokait kihalítani.

Először a mai aggteleki bejáraton (1. ábra „B”) keresztül, egy csúszós lejtőn át a Pitvarba (6—2) jutottak.* Ez a lejtő — FÉNYES ELEK leírása szerint — még félszázad múltán is ugyanilyen sikamlós és nehezen járható állapotban volt [2].

Úgy látszik, sőt bizonyosra vehető, hogy a Csontház elkerülte figyelmeiket. Ugyanígy nem merészkedtek be a Rókalyukhoz és a Denevérághoz vezető szűk folyosókba sem. A Rókalyukhoz vezető széles üreget SARTORY térképén csak egy kis kiszélesedés jelzi, a Pitvar pedig túl nagyra sikerült. Ettől eltekintve a térkép igen jónak mondható. Törésszögei, vezérirányának változásai feltűnően jól egyeznek KONRÁD ÖDÖN 1934. évi szabatos térképfelvételének rajzával (2. ábra).

A Styx betorkolása a főágba pontosan az 1934. évi felvételnek megfelelő helyen található. Ez 300 méternyire van a barlang bejáratától. Az eddig terjedő szakaszon Mojzes oltára (9—4), a Nagy Templom (12—6) és a Kis Templom (13—8) biztosan azonosítható. Benne a terem legtekintélyesebb oszlopát helyileg pontosan bemérték és a körülötte levő szép cseppkőoszlopokat is feltüntették. A Nagyfüggöny azonban külön nincs kirajzolva.

A Styx betorkolása után az Oszlopok csarnokába jutunk. Itt bemerte SARTORY a Kis-terem (17—12), a Virágoskert (19—13) és a Nagy-terem (20—17) elnevezésű barlangüregeket, s bennük a Nádor oszlopát és Ferdinánd oszlopát, nemkülönben a Barlang őrét (8—). Részletesen kirajzolja Mória hegyét (Omladék-hegy, 26—18). Ez tetőomlásból keletkezett igen magas mészkődomb, amelyen — RAISZ KERESZTÉLY leírása szerint — valamikor a cseppkőképződmények erdeje állott, ezeknek azonban ma már nyomát sem találjuk [7]. VASS IMRE is csak összetört cseppkőoszlopokat talált [4].

Innen leereszkedve a vízfolyáshoz jutunk, amelyen túl SARTORY térképe a következő képződményeket tünteti fel: a Parnasszust (28—20), a Zsidó Templomot (9—19), a Galambházat (31—24), a Vízörvényt (Törökfürdő, 31—25), Hóreb hegyét (34—26), az „ezer ráncú Szoknyát” (36—27), a Nagy Üreget (38—28), valamint az abból a Vaskapu felé tovább vezető szűk folyosó kezdetét. Továbbá a Jeges síkot (40—29), a Murányi várat (42—30), a Vaskapu előtti nagy üreget (46—31), benne öt nevezetes cseppkőoszloppal, végül azt, a Vaskapu szorosától jobbkézre eső, VASS IMRÉNél névtelen üreget, amelyet SARTORY 49-cel jelölt.

Ha majd előkerül egyszer (reméljük, a közeljövőben!) SARTORY ide vonatkozó műszaki leírása, meglesz a lehetősége annak, hogy pontos azonosítást adhassunk a mai elnevezések alapulvételével is.

SARTORY térképét a RAISZ-féle felvételtől mindössze hét esztendő választja el. Bizonyosra vehető, hogy ismerték egymást, mert SARTORYnak hivatalból is többször volt dolga a Gömör megyei hites geometrával. Ez annál inkább bizonyos, mivel 1962 decemberében előkerült Telkibányának két nagyobb méretű erdő- ill. bányatérképe; mindkettő SARTORY JÓZSEF munkája 1793-ból, ill. 1794-ből. Tehát abban az időben valóban ott, Aggtelektől nem messzire dolgozott. Nem látszik kétségesnek tehát, hogy RAISZ tudott SARTORYék barlangi vállalkozásáról, sőt ismernie kellett SARTORY 1794. évi Baradla-térképét is; különben érthetetlen lenne az a sok egyezés, amely a két térképmű között kimutatható. RAISZ térképét ezek szerint nem tekinthetjük önálló felvételnek, hanem csupán a SARTORY-féle barlangtérképezés reambulálásának.

* A közölt számok közül az első a SARTORY, az utóbbi a VASS IMRE által alkalmazott jelölésnek felel meg.

Már az eddigiekben is úgy tudtuk, hogy RAISZ KERESZTÉLY Baradla-térképe a világ barlangtérképei között — keletkezési korát illetően — a legelsőké között áll. Mivel azonban 1800-nál korábbi, mérnök által készített barlangtérkép ez ideig sehonnán sem ismeretes, megállapíthatjuk, hogy SARTORY JÓZSEF *geometra a világon elsőnek készített* — éppen a mi csodálatos szépségű Aggteleki-cseppkőbarlangunkról — *pontos barlangtérképet 1794 tavaszán.*

SARTORY JÓZSEF geometra a felvidéki SARTORISZ, SARTORIUS, SZARTORIS család leszármazottja. (I. Lipóttól kaptak címeres nemesi levelet, melyet Nógrád megyében 1655. július 20-án hirdettek ki.) Csetnekről (Gömör m.) ismeretes SARTORIUS ILLÉS (fele-sege: FABRICIUS MÁRIA); fiúk, DÁNIEL (szül. 1704-ben) Csetneken „oskolamester” [10]. Ez a DÁNIEL világot látott ember volt: külföldön tanult. 1734-ben Eperjesen tanár, 1735-ben ugyanott pap, majd Besztercebányán evangélikus lelkész [11].

Minden valószínűség szerint SARTORY JÓZSEF unokája lehetett SARTORIUS DÁNIEL-nek; feltehetően 1768 körül születhetett. (Besztercebányán?) A selmeci főiskola anyakönyve szerint 1788-ban lett a bányászati akadémia hallgatója.* Ezek szerint kb. 1792-ben nyert bányamérnöki oklevelet és ezt követően helyezkedett el az egri püspökségi uradalma-nál. Nem maradt azonban élete végéig ott. FALLER közlése szerint [12] legutoljára bányatanácsosi rangban kincstári kémlelész volt, Szomolnokon. Ott is halt meg (ismeretlen időben és körülmények között).**

SARTORY JÓZSEF geometrának az aggteleki barlang felmérésében segédkező két barátja közül FARKAS IVÁN, a híres, régi gömöri SZKÁROSI FARKAS család sarja [15]; CZÉKUS vármegyei esküdt pedig az Abaúj, Borsod, Gömör és Szabolcs megyékben igen széjjelterjedt CZÉKUS nemesi familiából való [16]. Mindkét család tagjai a megyénél számottevő tisztségek viselői voltak.

Összefoglalás

Egy nemrég előkerült XVIII. századi kéziratos térkép alapján megállapítható, hogy az aggteleki „Baradla” nevű cseppkő-barlangról az első térkép nem 1801-ben, hanem 1794-ben készült. A pontos mérnöki felvételt, amely igen jó egyezéseket mutat az 1934. évi szabatos állami felvétellel, SARTORY JÓZSEF, a selmeci bányászati akadémián oklevelet nyert bányamérnök végezte. Ez a felvétel egyben a világon ismert egyik legkorábbi barlangtérkép is.

IRODALOM

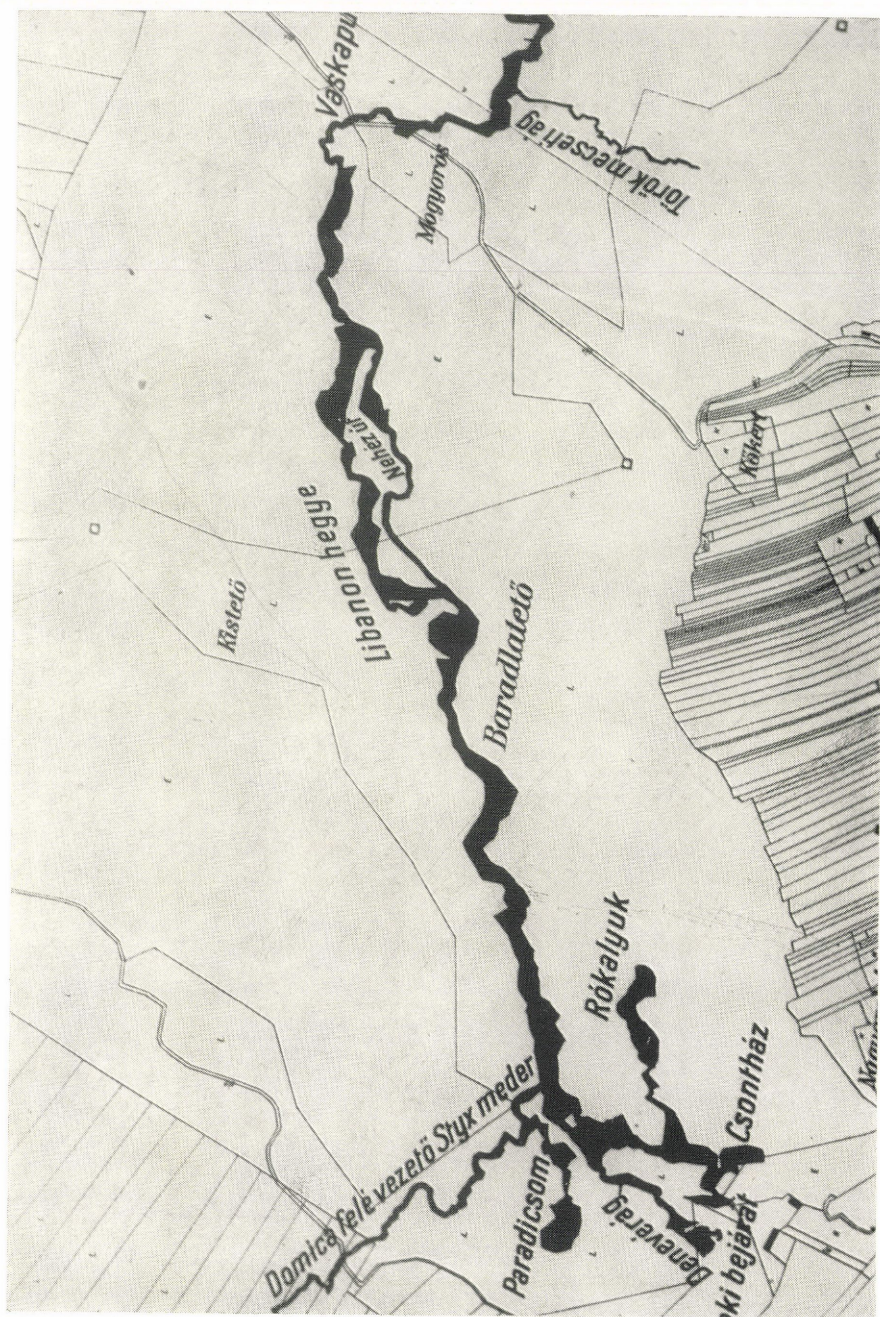
1. CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY összes művei. (Kiadták: HARSÁNYI I. és GULYÁS J. sárospataki tanárok.). II. köt. 2. fele. 33. levél; 687—694. o. Bp. (é. n.), Genius kiad.
2. FÉNYES E., Magyarországnak s a hozzákapcsolt tartományoknak állapota, statisztikai és geográfiai tekintetben. 1—6. köt. Pest 1836—1840.
3. TOWNSON R., Travels in Hungary. London 1797.
4. KESSLER H., Barlangok mélyén. 99 o. Bp. 1935.
5. VASS I., Az Aggteleki barlang leírása, fekete területével, talprajzolatjával és hosszába való átvágásával, két táblában; melyet úgy a’ régen esmért üregek’ előadásában, valamint az 1825 dik Esztendő Sz. Iván hava 15ő napján felfedezett fő- és legnagyobb ágának helyenkint való leírásában előterjesztett —, Tekintetes Ns. Gömör Kishonttal t. e. Vármegyének rendszerint való Földmérője. Pesten, 1831. Nyomtatta Landerer. 1—82. o. 2 térképmelléklettel.
6. VASS I., Neue Beschreibung der Aggteleker Höhle Gömörer Comitats in Ungarn, sammt Grundriss, Durchschnitt und Situations-Plan, sowohl der schon früher

* Ezt az adatot SÉBOR JÁNOS professzornak hálásan köszönöm.

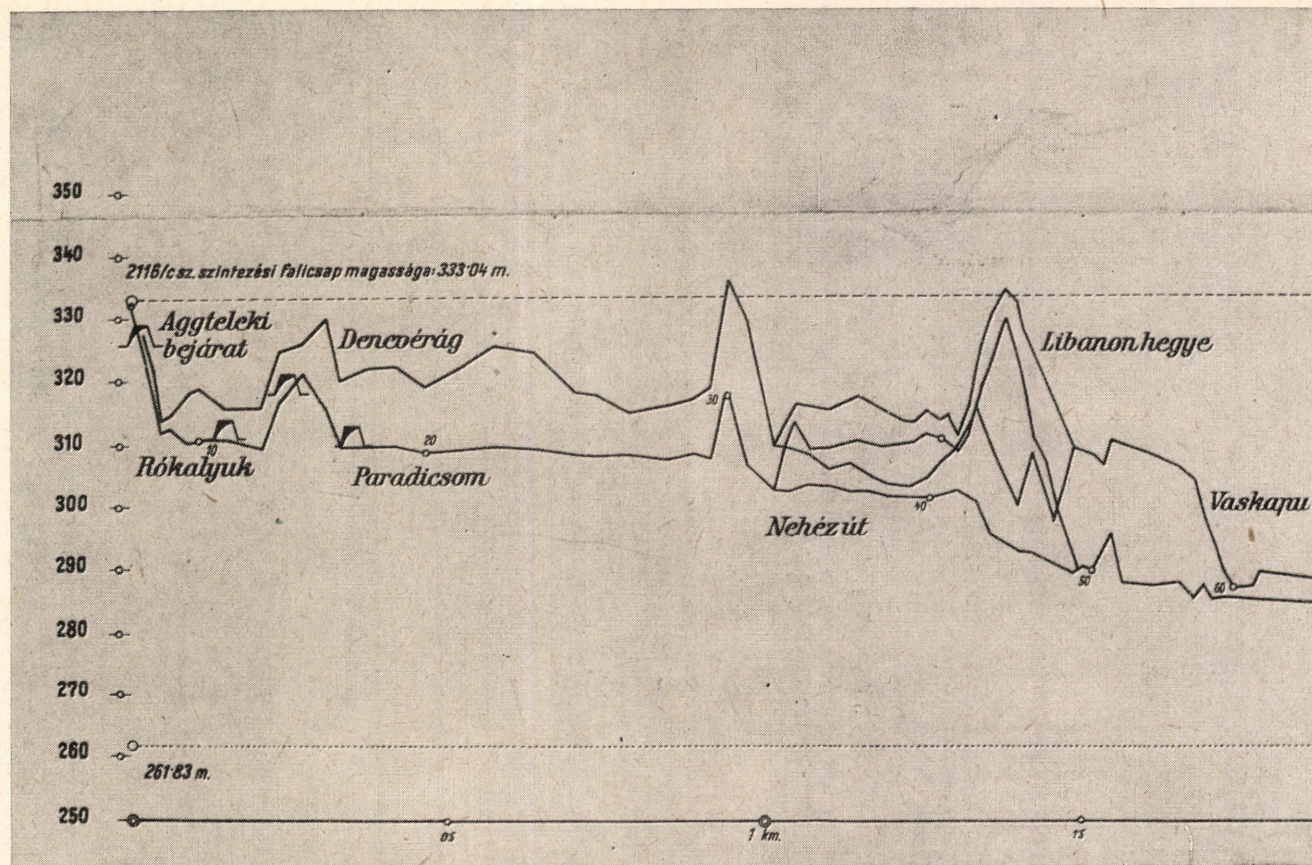
** Ugyanebből a családból származott SÁRTORY ANTAL pénzügyminiszteri tanácsos, kataszteri felmérési igazgató, az Országos kataszteri felmérésnek csaknem másfél évtizeden át (1883—1896) volt vezetője [13, 14].

1. ábra. SARTORY JÓZSEF térképe (1794)

2. ábra. KONRÁD ÖDÖN térképének részlete (1934)

3. ábra. A Baradla-barlang SARTORY JÓZSEF által 1794-ben felvett részletének metszete KONRÁD ÖDÖN 1934.évi felvétele szerint

- bekannten als auch deren im Jahre 1825 den I. Juny entdeckten Höhlungen. Herausgeben von *Emerich Vass* Comitats Ingenieur daselbst. Pesth, Gedruckt bei Landerer 1831. I—V + 1—88. o. 2 térképmelléklettel.
7. ULBRICH K., Der Kartenmaßstab und seine Bestimmung in österreichischen vortmetrischen Kartenwerken. — Mitt. d. Geogr. Ges. Wien, Bd. 98. Heft II. 145—162. o. 1956.
 8. JAKUCS L., Aggteleki cseppkőbarlang. 1—40 o. és 40 táblamelléklet. Bp. 1952.
 9. KONRÁD Ö., Az aggtelek—jósvalói „Baradla” cseppkőbarlang felmérése. — Geodéziai Közl. XII. évf. 27—40. o. Bp. (1936). (A „Baradla” barlang 1 : 10 000 méretarányú térképét és hossz-szelvényét tartalmazó melléklettel.)
 10. NAGY I., Magyarország nemesi családai címerekkel és leszármazási táblákkal. 10. köt. 76. o. Bp. 1863.
 11. BARTHOLOMAEIDES L., Notitia hist. — statist. — geographica Inelyti Comit. Gömöriensis; — és ugyanattól: Memorabilia Provid. Csetnek. 134. o.
 12. FALLER G., A selmeczi m. kir. bányász és erdész akadémia évszázados fennállásának emlékönyve. 1770—1870. Selmecz 1871.
 13. FALLER G., Sártory Antal ünneplése. Kataszteri Közl. 2. évf. 10. 1. Szeged 1893.
 14. ANTALFFY A., A magyar állami földmérés. Térképészeti Közl. III. köt. 1—2. füzet, 47. o. Bp. (1934).
 15. NAGY IVÁN 10. alatt idézett munkája, IV. köt. 115—116. o.
 16. NAGY IVÁN 10. alatt idézett munkája, III. köt. 194. o.

ГЕОМЕТР ЙОЖЕФ ШАРТОРИ — ПЕРВЫЙ СЪЁМЩИК АГГТЕЛЕКСКОЙ ПЕЩЕРЫ «БАРАДЛА»

Л. Бендефи

кандидат

Р е з ю м е

По одной недавно найденной рукописной карте 18-го века можно констатировать, что первая съёмочная карта об аггтелекской пещере «Барадла» была приготовлена не а 1801 году, а еще в 1794 году. Точная инженерная карта, хорошо сходящаяся с данными государственной съёмки 1934 года, была сделана горным инженером Йозефом Шартори, который получил диплом в Горной Академии в г. Шельмец. Эта съёмка является вообще первой во всем мире картой, на которой изображена пещера:

JOSEF SARTORY GEOMETER, DER ERSTE KARTOGRAPH DER BARADLA-HÖHLE VON AGGTELEK

Dr. L. Bendefy

Zusammenfassung

Eine neulich zum Vorschein gekommene handschriftliche Karte vom 18. Jahrhundert beweist, daß die erste Karte der »Baradla« Tropfsteinhöhle von Aggtelek nicht in 1801 sondern in 1794 hergestellt wurde. Josef Sartory Grubeningenieur, der Diplomierte der Selmeczer Bergakademie hat die erste genaue Ingenieurabmessung verrichtet, die mit der exakten staatlichen Abmessung von 1934 in gutem Einklang ist. Diese Aufnahme ist zugleich die erste bekannte Höhlenkarte der Welt.

JOSEPH SARTORY GEOMETER, WHO MADE THE FIRST MAP OF THE „BARADLA” STALACTITE CAVE OF AGGTELEK

Dr. L. Bendefy

Summary

It can be stated by a recently found manuscript map of the 18th century, that the first map of the “Baradla” stalactite cave of Aggtelek was made in 1794 and not in 1801. This precise map showing very good accordances with an accurate state mapping of the year 1934, was made by *Joseph Sartory* mining engineer who possessed a diploma of the School of Mining of Selmec. This mapping is at the same time the earliest cave-map known in the world.